

Ion Mureșan

.....

Oglinda
aburită

Eseuri conversaționale

CHARMIDES

2013

cuprins

<i>Desene pe oglindă (prefață de Alexandru Vlad)</i>	7
Despre faptul că nu avem timp să citim.....	9
Cărțile la vremea zugerăvitului.....	19
Lecția de pedagogie.....	23
La grădiniță.....	26
Tom Degețel atacă.....	30
O iubire nefericită.....	32
Copilărie cu pești și păsări.....	34
Tristețea și melancolia unui tractor.....	38
Ploaia cu bani.....	41
O veste bună.....	43
Păpuși cu dizabilități.....	46
Derdelușul de banane (în apărarea copiilor normali).....	49
Poet de tren.....	51
Trenule, mașină mică.....	54
Ciobănaș amfibiu și blindat.....	56
Despre sărăcie.....	58
Femeie bătrână la colțul străzii.....	61

Gândacii de bucătărie – O mină de aur.....	63
Efectul necontrolat de debara.....	65
Casă de piatră!.....	68
Pașaportul din slănină.....	70
Pantofii de mire.....	73
Vampiriada.....	74
Jurnal. În ariergarda iernii.....	76
Navigând pe stradă, primăvara.....	78
Concurs de orașe urâte.....	80
Omidă de asfalt.....	82
Poveste scurtă de vară.....	84
Despre spumă (Notații de toamnă).....	86
Nu trageți în pianistă! (Iarna la bloc).....	89
La noapte va ninge.....	91
Plimbare pe stradă, iarna.....	94
Eu, agentul imobiliar (Două perspective).....	97
Afiș. În contra domnișoarelor singuratice.....	99
Chef cu femeii urâte.....	102
O declarație de dragoste.....	105
„Eminescu” și priza de la trifazic.....	107
Cafeneaua.....	110
Lipici.....	112
Se bat țigani.....	114
De ce vorbesc țigani tare?.....	117
Ghiulul, ochiul dracului.....	119
O femeie din Băbuțiu are o revelație.....	122

Războiul din Kosovo. La sate.....	125
Potopul din grădina vecinului.....	127
Poveste cu steag.....	129
Economia rurală la „mica publicitate”.....	131
Revoluția din fața bucătăriei.....	133
Un protest bărbătesc.....	136
Poveste ardelenescă de vară.....	138
Nu în 13, nu în 15, ci fix în 14.....	142
Ce fac țărani când nu fac nimic?.....	145
Măgarii și satelitul.....	148
Lacăte pe găște (Poveste de la țară).....	151
O să te mănânce câinii!.....	153
Să fim toți ca Cicilicu.....	156
Fântâni în acoperișuri (Povestea lui George).....	158
Clopoțele din Ziua de Paști.....	160
Floriile – o sărbătoare a capcanei.....	162
Arta de a face drăcușori.....	164
Luminația.....	166
Mama taie porcul.....	169
Cum se face o stea.....	172
Note de Crăciun.....	175
O murit tăți oamenii.....	178
Nunțile necesare.....	180
Un elefant pe stradă.....	183
Pe urmele ploii care pute.....	186
Un subiect de presă ratat.....	189

Poveste polițistă.....	191
După-amiază cu broscuță moartă.....	193
Prințesa din geantă.....	195
Panta de la Măgura.....	198
O ciorbă pentru Europa.....	200
Călătorie în jurul unei aspirine.....	202
De ce se sinucid proștii?.....	205
Vânătoarea de fluturi.....	208
Judecătoarea și moartea.....	210
Scrisorile pe care ni le scriem nouă înșine.....	213

ADDENDA

Omul care vorbește în numele morților (o conversație).....	218
--	-----

Cărțile la vremea zugrăvitului

M-am străduiut ani la rând să țin zugravii departe de apartamentul meu, fără să știu prea bine de ce. O presimțire, confuză și neplăcută, se insinua în mintea mea îndată ce mă gândeam că oamenii aceia cu vopsele și bidinele îmi vor intra în casă. Iar asta cu atât mai mult, cu cât eu urma să-i angajez, eu să negociez suma. Eu urma să plătesc pentru propria mea stare de disconfort.

Dar pereții se prăfuiseră, se decoloraseră, prizele și întrerupătoarele săriseră din pereți, fumul țigărilor ieftine se impregnase în var. Camera mea avea în aer toate miresmele de cârciumă în declin. Senzația era la fel de grețoasă ca aceea pe care o ai atunci când dimineața intri în cafeneaua în care ți-ai petrecut toată seara: toxică. Dar toată această progresivă degradare a casei închipuia o istorie „de interior”, un calendar de uz intim care-mi înregistra fiecare nouă cută de pe frunte.

Când zugrăvitul a devenit iminent, mi-am dat seama că ceea ce mă făcea să amân cu disperare momentul erau cărțile. Praful de pe rafturi, inegal răspândit, le stabilise fiecareia locul și importanța în sufletul meu. Ca și dâra de cenușă din *Hansel și Gretel*, praful desena un drum de reîntoarcere acasă printr-o pădure tot mai deasă și printr-un labirint tot mai complicat: biblioteca.

În sfârșit, rafturile au fost golite, camerele au fost zugrăvite, intimitatea mea a trebuit să accepte, ca pe un fard, înnoirea.

Istoria trupului meu de beton a fost relansată. Dar răul se produsese. Portretul meu lucrat cu răbdare în praf se ștersese.

(Sper să am într-o bună zi răgazul să mă documentez mai serios în legătură cu praful: care e compoziția lui, cât din el intră pe fereastră ca o formă volatilă a pietrelor, cât provine din uzura pielii noastre și a obiectelor din jurul nostru, de ce suntem alergici la un anume tip de praf și nu la altul etc.)

În sfârșit, am luat carte după carte, le-am scuturat cu senzația dureroasă că le scutur de mine, că încerc să scap de vechile mele relații cu cărțile, că scutur „relațiile”, și le-am pus într-o anume ordine pe covor.

Scuturatul cărților de praf e o operațiune în care delicatețea și brutalitatea se amestecă în proporții care țin de relația afectivă pe care ai stabilit-o de-a lungul timpului cu fiecare autor și fiecare titlu și cu formatul cărții. Tratamentul pe care îl aplici *Muntelui vrăjit* de Thomas Mann va fi altul decât cel aplicat *Caravanei cinematografice* de Ioan Groșan. De un tratament mai delicat se vor bucura cărțile de poezie și de unul mai abrupt cele de filozofie. Într-un fel se scutură cărțile cu coperțile cartonate și în alt fel cele din *BPT*. Operațiunea se poate rezuma la o simplă, dar decisă, răsfoire, după cum poate căpăta forma unei dure și repetate loviri de genunchi ori de pervazul ferestrei.

Este acum momentul cel mai potrivit să amintesc de valoarea de seif cu care investim adeseori biblioteca personală. Cărțile sunt de multe ori socotite drept locul cel mai potrivit pentru a depozita tot felul de valori: bani, mici desene, ilustrate, timbre, scrisori de dragoste, fotografii... Sigur, înainte de a te decide ce carte îți va fi seif, e obligatoriu să stabilești o relație între titlu și funcție, în așa fel încât, imediat ce vei vedea, peste luni ori peste ani titlul, să-ți aduci aminte de faptul că ai ascuns acolo ceva. De exemplu, în vremea regimului comunist, nu mai țin minte în ce împrejurări am ajuns fericitul deținător al sumei de 50 de mărci vest-germane. Cum deținerea de valută se pedepsea pe atunci cu închisoarea, am recurs la bibliotecă, considerând locul drept

Respect pentru oameni și cărți

un ascunziș sigur, având în vedere celebritatea incompatibilității dintre miliție și cărți. Târziu, pe când deținătorii de valută erau somați să se descotorosească de ea, căci urma să se treacă la *euro*, am căutat cu disperare cartea-seif, cartea care să amintească prin titlul său de *bani*. Degeaba am răsfoit *Falsificatorii de bani* de Gide, *Capitalul* lui Marx, *Economia bunurilor simbolice* a lui Pierre Bourdieu, *Moștenirea lui Apelles* a lui E.H. Gombrich, *Comoara din insulă* de R.L Stevenson. În sfârșit, am căutat cu disperare un titlu care să fie în relație evidentă cu banii ascunși. Toate căutările mele au fost zadarnice. Până când, cu ocazia zugrăvitului și a rundei de scuturare a cărților de praf, la pagina 50 din *Darul lui Humboldt* am găsit, fără niciun efort, cele 50 de mărci. Nu mai aveau însă decât valoare de colecție. La fel ca cei două mii de lei, în bancnote albastre, bani albi pentru zile negre, pe care prietenul meu Alexandru Vlad i-a găsit într-o carte la zece ani după revoluție.

Dar, să revin la cărțile ce așteaptă pe covor. A fost greu să decid unde și în ce vecinătăți să le așez în rafturi. Ordinea putea fi oricare. Fiecare carte care-mi trecea prin mână putea fi începutul unei alte configurații a bibliotecii. Fiecare carte putea fi centrul unei alte geografii, baza unei alte ierarhii, capitala unei alte țări de hârtie, miezul unei alte biblioteci. Le-am așezat, până la urmă, aproape la întâmplare, respectând, pe cât posibil, colecțiile, genurile literare, domeniile. Dar, rătăcirea începuse, chiar dacă în propria-mi bibliotecă, dezordonată, se afla și pledoaria pentru dezordine. „Să ne închipuim că trebuie să aranjăm cărțile unei biblioteci. Atunci când începem, cărțile zac claie peste grămadă pe podea. Ar exista multe feluri de a le sorta și de a le pune la locurile lor. Unul ar fi să luăm cărțile la rând și să le punem pe raft, fiecare la locul potrivit. Pe de altă parte, am putea lua mai multe cărți de pe podea și să le punem într-un rând pe un raft, doar pentru a arăta că acele cărți trebuie să stea împreună, în această ordine...Dar unele din cele mai mari realizări în filozofie pot fi comparate doar cu aceea de a lua de pe jos unele

cărți ce păreau să țină unele de altele și a le așeza pe rafturi diferite; în ceea ce privește poziția lor, nimic nu e definitiv în afară de faptul că ele nu mai stau una lângă alta. Într-un asemenea caz, privitorul, care nu știe cât de grea e sarcina, ar putea foarte bine să creadă că nu s-a realizat absolut nimic. Dificultatea în filozofie este de a nu spune mai mult decât știm. De exemplu, să vedem că, atunci când am pus două cărți una lângă alta, nu le-am pus în locurile lor definitive. „Atunci când ne gândim la legătura lucrurilor ce ne înconjoară cu experiențele noastre proprii privitoare la ele, suntem tentați să spunem că aceste experiențe personale reprezintă materialul din care e făcută realitatea...Atunci când gândim în acest fel, părem să pierdem controlul ferm asupra obiectelor ce ne înconjoară.” (Wittgenstein, *Caietul Albastru*, pp. 103-104)

Sigur, Wittgenstein nu vorbește despre zugrăvit. Se înțelege însă că doar zugrăvitul, ca un periodic război troian încheiat, a declanșat o nouă Odisee. Încă nu știu care e ordinea potrivită mie pentru peripeții, nu știu ordinea intrării în scenă a vrăjitoarelor, sirenelor, ciclopilor și zeilor cu coperți.

Nu-mi mai rămâne decât să aștept ca volumele (pe care fiica mea le scutura de praf cu brutalitate ca pe niște copii vitregi) să-și regăsească locul, să-și stabilească vecinătățile (după culoarea coperților, după poveste, după cât de apropiate sau îndepărtate vor fi de sufletul și de proiectele mele?), să se armonizeze unele cu altele. Dar va trece destulă vreme până când, mutându-se și remutându-se, îmi vor desena din nou portretul. Sper să fie unul de om tânăr și frumos.

Lecția de pedagogie

Există o anecdotă de care nu mă mai satur. Îi descopăr mereu noi înțelesuri. Sună cam așa: „Ion, țăran bătrân, îl duce pe fiul său Gheorghe la gară. Se pun cumiți la coadă și-și cumpără bilete. Apoi, până să vină trenul, fac și ei o haltă în cârciuma din dotarea stației. Beau câte o bere. Nerăbdător și îngrijorat, fiul își zorește tatăl:

– No, hai tată, că s-o duce ghezășu’!

Ion îl temperează și mai ia două beri. Gheorghe repetă îndemnul, dar Ion nu se dă dus, parcă nu aude, parcă ar avea urechi de lemn. La difuzoare se anunță plecarea trenului, dar Ion nu pare impresionat. Mai comandă două beri. Când ies din cârciumă, iese și trenul din gară.

– No, vezi tată, amu s-o dus ghezășu’...

– Ducă-se – zice Ion – că doară io nu te-am adus la gară ca să te plimb cu trenu’, ci ca să-ți arăt ce înșamnă să n-aibă omul lucrul lui!”

Anecdota îmi pare a fi o replică genială la o genială povestire de Liviu Rebreanu, *Proștii*, căci scenariul este la fel de imprevizibil. Țăranii lui Rebreanu porniseră spre gară cu o zi înainte, ca să prindă trenul, ajung primii și, totuși, îl pierd. Nu e greu să ne imaginăm că Ion și Gheorghe se pregătiseră și ei câteva zile pentru marele eveniment, călătoria cu fascinantul, fabulosul și fiorosul tren. Tatăl, e de presupus, și-a pregătit fiul cu mare grijă,

ca pentru o inițiere: i-a descris drăcovenia de tren, mașinărie care prin satul lor nu trece, și-au făcut bagajele, și-au pus merinde în traistă, s-au spălat, au îmbrăcat haine de sărbătoare, și-au pus bani în chimir și au pornit în marea aventură. Și, exact ca în *Proștii*, surpriză, trenul le pleacă de sub nas.

Există însă o diferență esențială: de data aceasta, Ion știe de la bun început că marea călătorie cu ghezășul nu va avea loc. Totuși, el trebuie să parcurgă, alături de fiul său, pas cu pas, întreg ritualul. Trebuie să ne imaginăm neapărat că cei doi s-au sculat dis-de-dimineață, au îmbucat ceva, pe fugă, au fumat câte o țigară „Mărășești”, au inventariat mintal conținutul desagilor, ca să nu uite ceva important acasă, au așteptat în stație autobuzul (așteptând, au mai fumat câte o țigară) și, în sfârșit, prin ceață, au zărit farurile autobuzului apropiindu-se. Cu ochii cârpiți de somn, au ajuns la gară. Și, lucru important, Ion cumpără bilete pentru o călătorie care, o știe dintru bun început, nu va avea loc. Numai așa poate fi convingător. Numai așa inițierea va fi izbutită.

În fond, personajele noastre nu merg la gară ca să ia trenul, ci ca să-l piardă. Dacă s-ar fi putut face altfel, altfel s-ar fi făcut: însă trenul se ia și se pierde numai din gară. Așadar, ei merg acolo din rațiuni pedagogice. E, asta în paranteză fie spus, un bun pretext pentru a răzbuca umilințele fraților lor din povestirea lui Rebreanu. Ion, nu numai că regizează pierderea, că și-o asumă cu o anume superioritate, ci, mai mult, își lămurește odrasla că e moral să piardă trenul, pentru că, pur și simplu, nu e trenul lor. E imoral și necinstit să iei un lucru care nu-ți aparține. Așa că ei nu au pierdut, ci au refuzat.

Ion, pedagogul din gară, e un adevărat „chiabur de înțelepciune”. Un teoretician al proprietății private. Dacă ar fi regizat o lecție în care să folosească drept material didactic o greblă, o furcă, o sapă, o coasă etc., efectul ar fi fost minim. O unealtă o poți împrumuta de la un vecin. Dar nu poți zice: „Vecine, nu-mi împrumuți un pic trenul tău?”. Ion își pregătește fiul să ajungă

Respect pentru oameni și cărți

mai sus decât el, un mare proprietar, îi pune în față un scop greu de atins.

Pe de altă parte, morala mai are o fațetă, subtilă și umană: dacă ai „lucrul tău”, poți bea câte beri vrei, îți poți face singur programul, poți fi capricios. Dacă nu, îți adaptezi programul și viața după mersul unor trenuri străine.

Dacă nu ar fi mai ieftin să-mi duc fetițele în oraș și să le plimb prin fața vitrinelor ca să le demonstrez ce-nseamnă să nu aibă copilul jucăriile lui, le-aș duce la aeroport, aș pierde avionul, ca să vadă și ele ce rău e când tatăl lor nu are avionul lui.